

Jännitteet spatiaalisen suunnittelun voimavaraksi

Helka Kalliomäki

Vesa Kanninen: Strateginen kaupunkiseutu – spatiaalinen suunnittelu radikaalina yhteensovittamisena. 268 s. Aalto University publication series, Doctoral Dissertations 227/2017.

Vesa Kannisen väitöskirja kaupunkisuunnittelusta radikaalina yhteensovittamisena käsittelee ajankohtaista ja yhteiskunnallisesti merkittävää aihetta, jolla on monipuolisia sovellusmahdollisuuksia. Työn esiin nostamat kysymyksenasettelut kaupunkiseututasoisen strategisen suunnittelun suhteesta muihin hallinnon tasoihin herättävät lukijansa pohtimaan Suomessa parhaillaan käynnissä olevia aluehallinnon reformeja, joihin työ tarjoaa useita kiinnostavia yhtymäkohtia kansainvälisten esimerkkien kautta.

Kirjan johdatus aiheeseen prologin kautta on onnistunut. Tekijän omakohtaisten kokemusten tuominen työn alkuun ja niiden yhdistäminen työn käsitteellisiin lähtökohtiin tuo kirjoittajan lähemmäksi lukijaa. Kokonaisuudessaan johdannossa Kanninen perehdyttää lukijan suomalaisen alue- ja kaupunkipolitiikan kehitysvaiheisiin ja asemoi kaupunkiseutujen nousua sekä hallinnan kohteina että suunnittelun toimijoina. Tutkimuksen lähtökohta suunnittelun sisäänrakennetusta ristiriitaisuudesta ja kommunikatiivisuudesta on esitetty selkeästi, ja kansainväliset ja kansalliset esimerkit havainnollistavat onnistuneita ja vähemmän onnistuneita yhteistyöprosesseja. Kuitenkin johdantoa lukiessa herää kysymys, pitäisikö työn keskeiset käsitteet määritellä selkeämmin jo tässä vaiheessa asiaa vähemmän tuntevalle lukijalle.

Tutkimuksen metodologinen aseointi-kappale avaa kattavasti ja perustellusti Kannisen omakohtaista suhdetta työssä tehtyihin valintoihin. Kirjoittajan pitkä ja monipuolinen tutkimuskokemus alalla vaikuttaa väistämättä ajattelun kehittymiseen, ja väitöskirjassa tämä kokemus on valjastettu taitavasti

teoreettis-metodologisen työn voimavaraksi. Työn rakentaminen teorian ja käytännön saumattomaksi vuoropuheluksi ja sen sisäänrakennettujen normatiivisten lähtökohtien esille tuominen osoittaa tekijänsä tutkimuksellista monipuolisuutta sekä avaa kattavasti lukijalle työhön sisäänrakennettuja lähtökohtia ja sitoumuksia. Työn kiinnittäminen pragmatismiin lähtökohtiin vaikuttaa erityisen perustellulta – ja hyödylliseltä – juuri tekijänsä taustan vuoksi. Monipuolinen kokemus suunnittelun mikro- ja makrotasoilta vahvistaa teorianmuodostusta ja edelleen edesauttaa työn normatiivista pyrkimystä parantaa suunnittelun käytäntöjä tulevaisuudessa.

Kanninen tarkastelee kaupunkiseudun käsitettä hyödyntäen mm. Harveyn klassista tilajaottelua absoluuttisesta, relatiivisesta ja relationaalisesta tilasta. Jaottelu auttaa ymmärtämään suunnittelun erilaisia tehtäviä ja tavoitteenasetteluja suhteessa erilaisiin tilakäsityksiin, ja erityisesti työlle keskeinen lähtökohta kaupunkiseudusta monitahoisten ja -muotoisten yhteistyöverkostojen kerrostumana avautuu hyvin suhteessa strategisen suunnittelun tavoitteisiin. Samalla jaottelu herättää kysymyksen erilaisten tilakäsitysten roolista strategisen suunnittelun konflikteissa. Aiemmissä luvuissa avatut kansainväliset esimerkit avaavat kiinnostavasti erilaisia näkökulmia paitsi teorian rakentamiseen myös suomalaisten suunnittelukäytäntöjen kehittämiseen monitaso- ja metahallinnan viitekehysten kytkeytyessä olennaisesti kaupunkiseututasoisen suunnittelun keskeisiin lähtökohtiin. Erityisesti uuden regionalismin ja konsensushakuisen strategisen suunnittelun viitekehukset avaavat suunnittelun jännitteistä suhdetta demokraattisen osallistumisen ja päätöksenteon prosesseihin sekä niihin liittyviin ongelmiin suunnittelun legitimitetissä.

Kokonaisuudessaan työ on perustellusti ja suhteellisen selkeästi rajattu suunnitteluteorian lähtökohdista, mutta tämä suunnitteluteorian ja maantieteellisen tutkimuksen välinen kiinnostava vuoropuhelu nousee työstä esiin potentiaalisena jatkotutkimuksen aihiona. Ylipäätään työ herättää lukijansa pohtimaan kaupunkiseudun tilallisuuden ja tilakäsitysten ja ”kiinnittymien” suhdetta yhteistyöprosessien muotoutumiseen.

Spatiaalista suunnitteluyhteistyötä käsittelevässä kappaleessa esille nostettu ajatus suunnittelijasta strategiaprosessin välittäjänä on tärkeä, sillä se osuu monella tapaa työn ytimeen välittäjien noustessa avainasemaan (radikaalien) yhteensovittamisen prosessien vetureina ja muovaajina. Edelleen eronteko välissäolijaan ja välittäjään on keskeinen, sillä se korostaa suunnittelijan subjektiivisten tulkintakehysten merkitystä prosessin muovautumiselle. Vaikka työssä ei ole suoraan tutkittu suunnittelijan roolia yhteensovittamisen prosesseissa, suunnittelu yhteensovittavana toimintana on aina viime kädessä sidoksissa

suunnittelijan henkilökohtaiseen kokemus- ja arvomaailmaan sekä ajatusrakenteisiin, sekä ylipäätään henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja työssäkin esiin nostettuihin ”kommunikatiivisiin kyvykkyyksiin” vuorovaikutteisena toimijana. Lisäksi työssä on esitetty osuvasti kiinnostavaa pohdintaa yksittäisten toimijoiden ja heidän mandaattinsa suhteesta strategisen yhteistyön legitimitettiin. Kokonaisuudessaan työn keskeisten kysymysten kietoutuessa kiinnostavasti toimijuuteen lukuisista eri lähtökohdista, yksi teoreettis-käsitteellisen työn mahdollisuus olisi ollut käsitellä tätä tasoa omana kokonaisuutenaan esimerkiksi yhden alaotsikon alla korostaen aktiivista toimijuutta dialektiikkoja käsittelevissä yhteensovittamisen prosesseissa.

Sen sijaan työn kannalta toinen keskeinen asetelma ristiriitojen hyväksymisestä osaksi strategisen suunnittelun käytäntöjä tulee lukijalle selkeästi esille ja osa II (kaupunkiseutuyhteistyön kehykset) rakentaa kokonaisuudessaan ajatusta hyvin eteenpäin. Ajatus vastakkainasettelun ja yhteistoiminnan yhteiselosta muutosvoimaisuuden perustana päättää osuvasti osan II, pohjustaen osan III raamitusta kaupunkiseutuyhteistyön analyttisestä tulkinnasta.

Kaupunkiseutuyhteistyön analyttistä tulkintaa käsittelevässä osassa Kanninen kuvaa selkeästi kommunikatiivisen suunnitteluteorian keskeiset lähtökohdat ja niistä kumpuavan kritiikin, joka muodostaa pohjan työn omalle teoriankehitykselle. Erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen demokraattisen suunnitteluprosessin lähtökohtana – sekä erilaisuuden ja ristiriitojen rooli suunnitteluprosessia eteenpäin vievänä voimana – muodostaa pohjan työn itsenäiselle kontribuutiolle suunnitteluteoriaan. Kappaleessa 7 (kohti strategisen yhteistyön mallia) rakennettu pohja strategisen yhteistyön mallille kehystää onnistuneesti kappaleen 8 (radikaali strateginen yhteensovittaminen) asetelmaa. Ylipäätään yhteensovittamisen kehyksen rakentaminen kontaktivyöhykkeen, vaihdon vyöhykkeen sekä rajaesineen ulottuvuuksista vaikuttaa toimivalta ratkaisulta tilanteessa, jossa ”kunnioittavan vastustajuuden” käytännöt ovat välttämätön osa läpeensä poliittista suunnittelua ja sen demokraattista pyrkimystä. Samalla korostuu myös suunnittelun pragmaattinen tehtävä: ”saada asiat hoidettua”.

Ajatus eri käytäntöyhteisöjen ja toimijaryhmien yhteisen välikielen – ja ylipäätään välittäjyyden – merkityksestä yhteensovittamisen prosesseissa on yhteiskunnallisesti merkittävä muissakin kuin suunnittelun konteksteissa. Useiden Kannisen soveltamien käsitteiden synnyn alkuperät ovatkin usein jossain suunnittelun tutkimuksen ulkopuolella, minkä Kanninen toteaa liittyvän myös kansainvälisen vaihdon vyöhyke -yhteistyön saavutuksiin: tieteentutkimuksen piirissä kehitetyn käsitteen soveltamiseen suunnittelututkimuksen kentälle.

Työn eri osissa Kannisen tieteellinen kontribuutio kietoutuu yhteen lukuisten kanssakirjoittajien kontribuutioiden kanssa erillisten artikkeli- ja hankeyhteyksien osalta. Toisaalta kuitenkin väitöskirjan kokonaisuuden kannalta Kannisen itsenäinen kontribuutio tieteelliseen keskusteluun on selvä: radikaalin yhteensovittavuuden mallin kokoaminen erillisiä, mutta toisiinsa tiiviisti limittyviä, tieteellisiä keskusteluja integroiden, ja aiempaa aiheen empiiristä tutkimusta esimerkkeinä hyödyntäen. Sinänsä ajatus kontaktivyöhykkeen, vaihdon vyöhykkeen ja rajaesineen yhdistämisestä ei ole Kannisen oma, vaan erilaisia käsitteiden rajanvetoja ja yhteensovittamisia on tehty useiden tutkijoiden, kuin myös Kannisen itsensä, toimesta aiemminkin. Näin ollen Kannisen itsenäinen kontribuutio tieteelliseen keskusteluun muodostuu myös osin muilla tieteenaloilla käydyin käsitteellis-teoreettisen keskustelun tuomisesta suunnitteluteorian piiriin väitöskirjassa rakennetun mallin kautta.

Kokonaisuudessaan tutkimus tuo yhteen useita tieteellisiä keskusteluja ollen täten pituudeltaan lukijalleen kohtalaisen raskas luettava. Tiivistämisen varaa olisi ollut paikoitellen enemmänkin, vaikka sinänsä Kannisen valinta kuljettaa työssä mukana sekä kaupunkiseudun että yhteistyön käsitteistöä on perusteltu kaupunkiseututasoisen suunnittelun ymmärtämisen kannalta. Työn itsenäisen osuuden suhteen erityisesti kaupunkiseudun monimerkityksellisyyden ja -ulotteisuuden avaaminen osassa II palvelee hyvin radikaalin strategisen yhteensovittamisen mallin rakentamista, mutta toisaalta osassa olisi voinut keskittyä vain työssä esitetyn teoreettisen mallin ja loppupohdintojen kannalta keskeisiin käsitteellisiin lähtökohtiin. Lisäksi – huolimatta osan III keskeisyydestä työn kokonaisuudelle – osan eri kappaleissa rakennetut asetelmat osittain toistavat itseään, jättäen varaa tiivistämiselle.

Kannisen työllä on selkeä paikkansa suunnitteluteoreettisen keskustelun eturintamassa eri diskurssien risteyskohdassa, mihin väitöskirjassa rakennettu teoreettinen malli tarjoaa uusia näkökulmia. Samalla työn rakentaminen teki jänensä näköiseksi normatiivisen, pragmaattisen ja tarinallisen lähestymistavan sekä aiemman empiirisen tutkimuksen epäsuoran hyödyntämisen kautta toimii työn erityisenä ansiona ja tuo esille tekijän moniulotteisen tutkimuksellisen osaamisen. Käytännön suunnittelulle sen sijaan jännitteisyyden asettaminen toiminnan keskiöön suunnittelun rakentavana voimavarana tarjoaa uuden ja hyödyllisen näkökulman tilanteessa, missä jännitteet päinvastoin usein ymmärretään suunnittelua ja sen päämääriä haastavina tekijöinä.